

Naaldbomen en coniferen

Bij coniferen en naaldbomen heeft eigenlijk iedereen wel een beeld. Coniferen hebben merkwaardige, schubbe takken en worden heel dicht. In tuinen worden ze veel vaker gebruikt dan andere naaldbomen. Vooral de groene muren die ooit als haag aangeplant waren vallen op. Voor naaldbomen heeft een kleine tuin niet echt plaats. Het effect van de boomvorming in 20-30 jaar bij een blauwspaar is in veel voortuinen te zien. In een grotere tuin, als er echt voldoende ruimte is, kan een naaldboom een prachtige solitaire blikvanger zijn, of achterin de tuin een geheimzinnige, dichte 'uilenboom' worden. De dichte groeiwijze van coniferen en een aantal naaldbomen geeft aan tal van vogelsoorten een broed- en schuilplek.

Grondsoort

Naaldbomen en coniferen hebben vaak een voorkeur voor zandgrond. Vooral klei is niet gewenst. Jeneverbes groeit zelfs op arme zandgrond, de andere soorten op iets rijkere grond. Van coniferen zijn er inmiddels zeer veel gekweekte variëteiten. Daardoor is er voor iedere grondsoort wel iets geschikts te vinden. Vooral bij de Chamaecyparissen zijn diverse 'alleseters' te vinden.

Omdat er zoveel variëteiten zijn beperk ik me tot een enkel voorbeeld. Informeer bij een goede kweker in de omgeving naar voor die specifieke grondsoort geschikte variëteiten. Van elke soort bestaan dwergvormen, kruipers, treurvormen, bolvormen, zuilvormen en nog veel meer. Bedenk wat je zoekt en informeer nogmaals bij de kweker. Rondkijken in de buurt naar soorten die het goed doen is ook een bruikbare truc.

Snoei

De meeste soorten naaldbomen verdragen snoei slecht. Van de boomvormende dennen en sparren kunnen de onderste takken afgezaagd worden, maar veel meer niet zonder een dorre, misvormende boom te creëren. Coniferen kunnen wel gesnoeid worden, maar dit moet heel regelmatig en vanaf het begin gebeuren. Een coniferen haag vergt dus geregeld onderhoud. Wordt een volwassen boom 'kaalgeknipt' dan groeit dat niet meer aan. Ook jeneverbessen kunnen slecht tegen snoeien. De enige die er uitstekend tegen kan en ook regelmatig gebruikt wordt voor vormsnoei is de Taxus. Op diverse plaatsen wordt door tuincentra het snoeiafval van Taxus ingezameld, de medicijnindustrie gebruikt het voor de productie van Taxol, een medicijn tegen kanker.

Diverse soorten, waaronder jeneverbes, zijn gevoelig voor het gewicht van sneeuw. Hoewel het steeds minder voorkomt is het goed om de sneeuw van de boom af te schudden. Zoniet, dan buigen de takken blijvend uit.

Naaldbomen

Taxus baccata - Taxus

Hoewel een Taxus wat somber overkomt door de donkere kleur groen is het een geschikte boom dankzij de uitstekende snoei-eigenschappen. Als er in de tuin jonge kinderen of paarden komen dan kan is aanplanten geen goed idee. De bladeren en zaden zijn giftig, paarden kunnen er koliek van krijgen.

Zelfs een oude taxus loopt na het snoeien weer makkelijk uit. Wie houdt van sierknippen kan zich uitleven. Dat er ook prachtige, kunstzinnige knipsels mogelijk zijn laten de Priona Tuinen in Schuinesloot zien. Ook als haag is Taxus heel geschikt, een dicht, wintergroen toevluchtsoord voor vogels. Taxus is tweehuizig. Om de mooie rode bessen te krijgen moeten er mannetjes en vrouwtjes aangeplant worden (verhouding 1:5). De bessen zijn geliefd bij vogels. Ze eten niet het zaad zelf, maar het niet-giftige omhulsel.

Cedrus atlantica 'Glauca'.

Als deze blauwspaar de ruimte krijgt wordt het een schitterende boom. Helaas was het vooral in de jaren zestig een populaire boom in te krappe voortuinen. Daar waar de bomen bleven staan zijn de huizen totaal verdwenen achter deze geweldenaars. In een plantsoen komen ze beter tot hun recht. Zonder andere bomen er omheen hebben ze voldoende ruimte om uit te dijnen en worden het fraaie bomen. Ze houden dan ook de onderste takken, dat levert meteen leuke speelgelegenheid op.

Juniperus communis - Jeneverbes.

Dankzij de jeneverbessen die op de hei groeien, bijvoorbeeld in Drente, zijn de verhalen over 'witte wieven' die de boel onveilig maken ontstaan. De combinatie van grillig gevormde jeneverbessen, flarden nevel en een bijgelovige bevolking was letterlijk betoverend. Er zijn veel variëteiten beschikbaar, waaronder kleinblijvende. De kleine zwarte besjes werden wel als smaakmaker voor jenever gebruikt maar worden ook gebruikt in de zuurkool.

De laatste jaren is er meer aandacht voor de wilde jeneverbessen gekomen omdat het er naar uitzag dat de boom verdween doordat ze zich slecht uit zichzelf verjongen. Vrijwilligers hebben zich beziggehouden met inventarisaties. Ook worden bomen die overgroeid zijn weer vrijgemaakt zodat ze genoeg licht krijgen. Er zijn veel cultuurvariëteiten in omloop die heel geschikt zijn als solitair in een tuin. Als haag is jeneverbes niet geschikt, de boom kan namelijk niet tegen snoeien.

Juniperus communis 'Hibernica' heeft een opvallend slanke, opgaande groeiwijze. De 'Repanda' is het andere uiterste. Dit is een kruipende vorm die goed als bodembedekker te gebruiken is. Tussen deze extremen in zitten tal van verschillende groeivormen en kleurschakeringen. Naast de inheemse *J. communis* zijn er ook soorten uit andere landen zoals *J. squamata* uit China en *J. virginiana* uit Noord-Amerika.

Perenroest

In de natuur hangt veel met elkaar samen, dat blijkt ook uit het verband tussen perenroest en jeneverbes. Perenroest is een schimmel die op de onderkant van perenbladeren oranje vlekken vormt. In de nazomer komen er sporen uit vrij die als waardplant de jeneverbes nodig hebben, bij voorkeur gekweekte, horizontale variëteiten. Op de jeneverbes vormen ze verdikte, oranje plekken, vaak wat dieper in de struik. Van daaruit kunnen ze de perenboom opnieuw besmetten. Kan besmetting ernstig worden, bijvoorbeeld met een fruitkweker als buurman, dan is het beter in een omtrek van 500 m geen jeneverbessen aan te planten. In andere gevallen is het voldoende om jeneverbessen regelmatig te inspecteren. Controleer in de nazomer, knip een aantasting meteen weg en voer het besmette materiaal af in de container die zo spoedig mogelijk geleegd wordt. Een onbehandelde jeneverbes kan op den duur dood gaan aan de schimmel.

Cryptomeria japonica is afkomstig uit Japan. Daar worden het hoge bomen, die je hier maar zelden ziet. Er zijn diverse cultuurvariëteiten die geschikt zijn voor de kleinere tuinen. Bijvoorbeeld de struikvormige dwerg 'Bandai-Sugi', de 'Compacta' de 'Elegans Compacta'. De ene *Cryptomeria* heeft de stijve groeivorm van groene twijg en daarin overvloeiende stugge naalden meer dan de andere. De dwergvormen laten zich goed combineren met heide en siergrassen.

Araucaria araucana - Slageden, of apenboom. Deze boom is afkomstig uit Zuid-Amerika, met name uit Zuid-Chili. Opvallend is de groeiwijze en het verschil in sierlijkheid tussen de jonge en oude bomen. De dikke takken hebben scherpe, grote schubben, zoals menig postbode en krantenbezorger ervaren heeft. De vorm is stijf, een opgaande stam met takkenkransen. Jonge bomen zijn nachtvorstgevoelig. Oude bomen krijgen een fraaie die jonge bomen nog missen. Bij oude bomen zijn de lage takken afgevallen en vormen de hoge takken een karakteristieke parapluvorm.

Picea abies – Fijnspar. Dit is de bekendste kerstboom, voordat andere, zeldzamer, soorten in opkomst kwamen. Het hout van de fijnspar (vuren) wordt veel gebruikt voor weinig duurzame toepassingen zoals verpakkingen en pallets. Het wordt wel spottend 'waaibomenhout' genoemd. In de tuin is een fijnspar niet geschikt. Het wordt een grote boom. In het bos, vooral op wat vochtiger grond worden veel sparren aangeplant. De kegels zijn langwerpiger en groter dan 10 cm.

Pinus strobus – Weymouthden. Voor wie een beetje de ruimte heeft is de weymouthden een mooie solitair. De naalden zitten in groepjes van vijf bij elkaar en vormen soepele kwastjes. Ook het silhouet van volwassen bomen blijft fraai en heeft een luchtigheid die andere naaldbomen missen.

Abies nordmanniana – Nordmannspar. De laatste jaren is deze spar, afkomstig uit de Kaukasus, populair als kerstboom. De bomen zijn regelmatig gevormd, de takken zijn dicht bezet met naalden. Deze hebben opvallende witte strepen aan de onderkant, aan de bovenkant zijn ze donkergroen. Het is vaak een heel gedoe om kerstbomen met kluit aan de praat te krijgen. Probeer ze zo kort mogelijk binnen te houden en geef voldoende water. Met de plantenspuit kan ook de atmosfeer voor de naalden vochtig gehouden worden. Houd er bij het planten rekening mee dat dit een forse boom wordt.

Picea orientalis - Kaukasische spar. Hoewel weinig aangeboden is dit ook een prachtige kerstboom. De naalden zijn vrij klein en glanzend donkergroen. De jonge boom maakt een sierlijke indruk.

Coniferen

Coniferen zijn de meest gebruikte ‘naaldbomen’ in de tuin. Eigenlijk zijn het geen naalden, maar schubben. Kenners kunnen de soorten uit elkaar houden door de vorm en de stand van de schubben te bekijken. Vooral in dichte hagen worden ze gebruikt. Het belangrijkste voordeel is de snelle groei, de tuin is ‘gauw dicht’. De snelle groei kan ook een nadeel zijn, want het resulteert in een Berlijnse muur met een buitengewoon saai uiterlijk. Een coniferenhaag moet vanaf het begin regelmatig gesnoeid worden om in vorm te blijven en een hanteerbaar formaat te houden. Wordt er pas op oudere leeftijd gesnoeid dan blijven er dorre takken zichtbaar die zelden opnieuw uitlopen. Regelmatig snoeien dus, liefst in de nazomer, herfst of het begin van de winter. Wordt er in het voorjaar gesnoeid dan is de kans op bloeden groot.

Er zijn twee belangrijke groepen coniferen, Thuja en Chamaecyparis. Als groep (geslacht) zijn ze makkelijk uit elkaar te houden, voor de soorten is dat een stuk lastiger. De vruchtjes, kegeltjes, van een Thuja zijn langwerpiger van vorm. Bij een Chamaecyparis zijn ze rond.

Thuja plicata - Westamerikaanse levensboom. Inheems in het westen van Noord-amerika. Het hout wordt ‘Red Cedar’ genoemd. De indianen van de westkust gebruikten alles van deze boom, zoals de vezelige schors waar dekens van geweven werden. Hoewel het een fraaie boom is, met donkergroene schubben en roodbruine, vezelige schors is het geen aanrader voor de tuin – te groot. In de tuin worden variëteiten van de **Thuja occidentalis** (Oostamerikaanse levensboom) veel meer gebruikt. De groei hiervan is veel minder en past beter in de tuin. Er is een grote verscheidenheid aan geschikte cultuurvariëteiten zoals ‘Little Champion’ die bolvormig groeit en de ‘Sunkist’ die ook ’s winters goudgeel blijft.

Chamaecyparis lawsoniana – Californische cipres. Als je naar een ongesnoeide conifeer kijkt en de top hangt over dan is de kans groot dat het deze soort is. Het is een kenmerk dat van ver is te zien. Voor in de tuin zijn de verschillende soorten Chamaecyparis van groot belang. Er zijn ook talloze variëteiten in alle denkbare vormen en maten. Behalve C. lawsoniana zijn C. nootkatensis, C. obtusa en C. pisifera belangrijke soorten.

Tekst: Machteld Klees (Bureau Zonneklaar)